

Fabel of feit?

Auteurs: Annelies de Hoop & Johannes Noordstar

Goed zo! Kinderen leren leesbaar schrijven door positieve feedback.

Kerndoel van het schrijfonderwijs is dat leerlingen gedurende de basisschool de lesstof leesbaar en met voldoende tempo kunnen verwerken. Naast een goede didactiek vraagt het schrijfonderwijs ook om een adequate pedagogische aanpak. Een belangrijk aspect van de pedagogische aanpak is het geven van feedback aan de kinderen.

Fabel

Positieve feedback in het schrijfschrift zorgt ervoor dat kinderen leesbaar leren schrijven.

Het geven van feedback is essentieel voor het aanleren van nieuwe vaardigheden, zoals het aanleren van het handschrift. Er zijn verschillende vormen van feedback met wisselende effecten. Leerkrachten gebruiken vaak niet-specifieke, positieve feedback zoals 'Goed zo!'. Deze vorm van feedback vergroot de motivatie en zorgt voor een positieve leerhouding bij de kinderen. Kinderen voelen zich hierdoor gezien en aangemoedigd om hun best te doen. Voor de meeste kinderen is dit voldoende om met de reguliere methodische instructie een leesbaar handschrift te ontwikkelen. Zij hebben voldoende eigen voorwaarden in huis en leren door "te doen". Het geven van niet-specifieke, positieve feedback heeft als effect/doel dat kinderen hun best blijven doen en door gaan met oefenen.

Toch is deze niet-specifieke, positieve feedback voor een groot aantal kinderen (schrijfproblemen variëren tussen de 5% - 30% op scholen) niet voldoende om een leesbaar handschrift te ontwikkelen. 'Goed zo!' heeft namelijk weinig invloed op het *leerproces* doordat het onduidelijk blijft wat de kinderen goed hebben gedaan. Daarnaast kan onduidelijkheid ontstaan over leesbaarheid als feedback gegeven wordt op een ander doel; bijvoorbeeld op de spelling van het woord (zie foto 1).

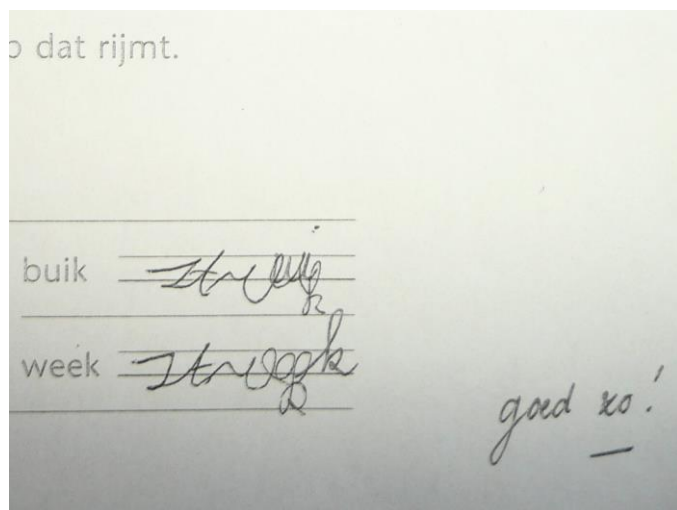


Foto 1. Voorbeeld niet-specifieke (onduidelijke) feedback

Kinderen met schrijfproblemen hebben moeite met het combineren en controleren van de verschillende aspecten waar het schrijven uit bestaat. Schrijven is een complexe vaardigheid. Zo moeten kinderen beschikken over (a) voldoende motorische (basis) voorwaarden, (b) aandacht (focus op de taak), (c) leercapaciteit (letterbeeld/richting) en (d) (werk)geheugen (klank-tekenkoppeling). Tijdens de schrijfles gebruikt de leerkracht zowel pedagogische- als didactische principes.

Niet-specifieke vormen van feedback vallen onder de pedagogische principes, terwijl specifieke vormen van feedback onder de didactische principes vallen. Kinderen met schrijfproblemen hebben naast een ‘Goed zo!’ specifieke feedback nodig om een leesbaar handschrift te ontwikkelen. Specifieke feedback richt zich (specifiek) op de taak en is doelgericht.

De drie fasen van het motorisch leerproces = verschillende vormen van feedback

In de aanleerfase (cognitieve fase van het leren, groep 3) van de letters en letterverbindingen is het belangrijk om verbale aanwijzingen te geven, visueel ondersteund met pijlen of kleuren (stoplichtletters) die de richting van de beweging aan geven. Het doel van elke oefening wordt duidelijk benoemd. Tijdens het (in)oefenen geeft de leerkracht specifieke feedback op het uitvoeren van dat doel. Vervolgens moeten de leerlingen door middel van herhalen “kilometers” maken. Om het leren te versterken wordt de leerlingen na afloop gevraagd het mooiste gelukte resultaat te omcirkelen. Hierbij is het van belang om vervolgens de vragende vorm van feedback te hanteren bijvoorbeeld; “wat is er volgens jou zo goed gelukt? “. Deze zelfreflectie versterkt het leren en vergroot het bewustzijn op het doel; leesbare letters en woorden schrijven.

In de leerfase (associatieve fase, groep 4-5) wordt er minder verbaal ondersteund, maar is het belangrijk dat er (indien nodig) visueel ondersteund kan worden (b.v. de letterkaart in de klas of in ieders laatje). Het blijft belangrijk om de doelen van de schrijfles te benoemen. Per les kunnen er specifieke doelen worden afgesproken. Bijvoorbeeld: ‘de letters a en o zijn bovenaan dicht’, of ‘vandaag letten we extra op de letterverbindingen met de v, w en u’. Om leesbaar te leren schrijven kunnen kinderen niet op alles tegelijk letten. Door kleine specifieke doelen te kiezen kunnen de kinderen zelf het resultaat beoordelen en hun eigen successen (**Tops**) en verbeterpunten (**Tips**) vinden (zie foto 3).

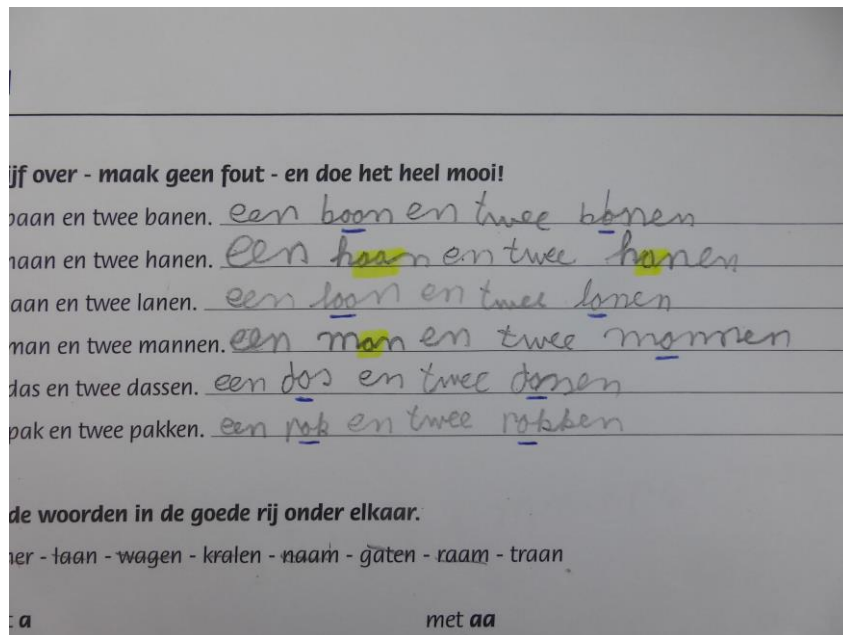


Foto 3: Opdracht leerkracht: "Markeer alle letters 'a' die goed afgemaakt zijn met een haakje naar beneden (Top), zet een streepje onder de letters 'a' die dat niet hebben waardoor ze op een 'o' lijken (Tip)

Daarnaast kunnen leerkrachten de leerlingen elkaars resultaten laten beoordelen op het doel van de les. De leerlingen geven elkaar daarbij feedback in de vorm van "Tops en Tips" (zie foto 4).

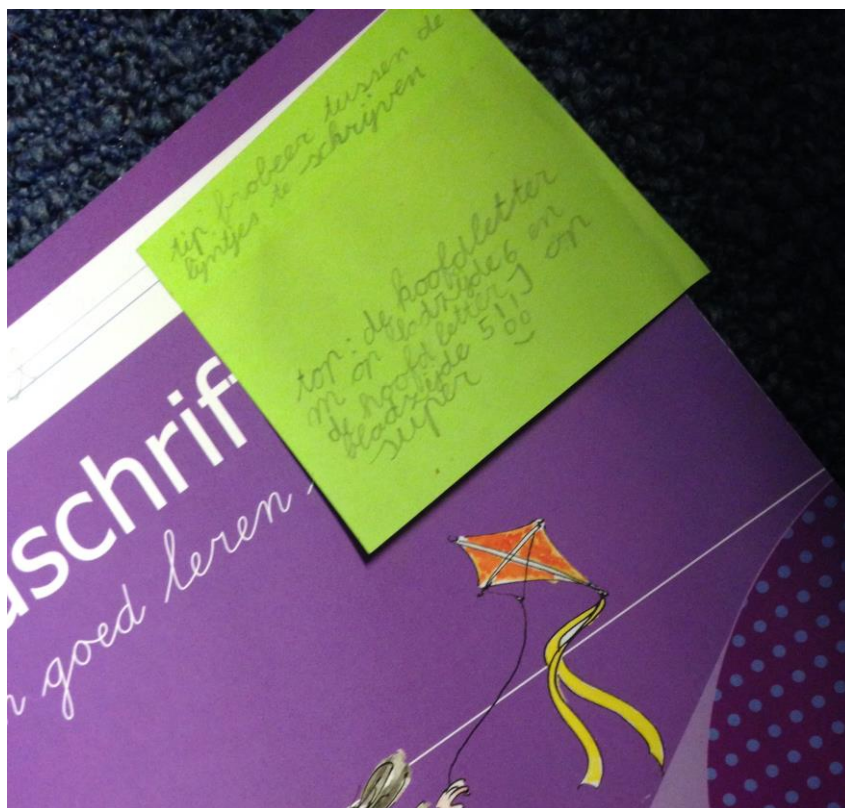


Foto 4: Kinderen geven elkaar 'Tops en Tops' in hun schrijfschrift

De leerkracht geeft extra instructie en uitleg op het doel en geeft vooral veel tijd om te oefenen (kilometers maken). Daarnaast krijgen de kinderen individuele doelgerichte feedback.

In de automatiseringsfase (autonome fase, groep 6-7-8) staan minder schrijflessen op het rooster, maar blijft aandacht voor de leesbaarheid bij alle schrijftaken nodig. De leerkracht analyseert waar leerpunten liggen op leesbaarheid, op basis van handschriftcriteria (in de schrijfmethode) en stelt daar op verschillende momenten doelen bij. In deze fase kunnen kinderen gevraagd worden zelf doelen op te stellen.

Correcties zoals “schrijf dit maar eens over” kunnen worden omgezet naar een vragende vorm van feedback zoals “waar ga je de volgende keer op letten zodat jij en ik het beter kunnen lezen?”. Kinderen met schrijfproblemen zijn geneigd de moed snel op te geven en de motivatie te verliezen. Haalbare doelen gecombineerd met positieve specifieke feedback kan de motivatie en het leerrendement vergroten.

Conclusie/Feit

Niet-specifieke positieve feedback, zoals ‘Goed zo!’, zorgt ervoor dat kinderen gemotiveerd raken om zelf te werken aan een leesbaar handschrift, maar dat alleen is niet genoeg. Het geven van specifiek positieve feedback en zelfreflectie heeft de grootste invloed op het leerproces. Dit geldt voor alle leerlingen in het basisonderwijs en voor leerlingen met schrijfproblemen in het bijzonder. Door deze specifiek positieve feedback en zelfreflectie worden kinderen meer eigenaar van hun vooruitgang en er ontstaat een mindset om gemotiveerd te blijven. Op deze manier is een leesbaar handschrift ook voor kinderen met schrijfproblemen haalbaar.

Referenties

Bommel- Rutgers, J., Hartingsveldt, M., & Overvelde, A. (2015) Leren schrijven anno 2015. *HJK 01-2015 10-13*

Evidence Statement KNGF motorische schrijfproblemen bij kinderen

<https://www.fysionet-evidencebased.nl/index.php/richtlijnen/evidence-statements-openingspagina/motorische-schrijfproblemen-bij-kinderen>

Hattie, J. (2012). *Visible learning for teachers. Maximizing impact on learning*. New York: Routledge.

Hattie, J., & Timperly, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77, 81-112.

Shute, V. J. (2008). Focus on formative feedback. *Review of Educational Research*, 78, 153-189.

Voerman, L., Korthagen, F. A. J., Meijer, P. C., & Simons, R. J. (2014). Feedback revisited: Adding perspectives based on positive psychology. Implications for theory and classroom practice. *Teaching and Teacher Education*, 10, 91-98.

Voerman, L., Meijer, P. C., Korthagen, F. A. J., & Simons, R. J. (2012). Types and frequencies of feedback interventions in classroom interaction in secondary education. *Teaching and Teacher Education*, 28, 1107-1115.

Aanbevolen websites / filmpjes

Leraar 24: feedback en motivatie

<https://www.leraar24.nl/invloed-feedback-op-motivatie/>

Mindset van Dweck: de invloed van complimenten

<https://m.youtube.com/watch?v=ISDO-kaIVzo#action=share>